

УДК 370.1+371.49

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ АКТИВНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ТА ЇХНЬОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

А.Г. Сигова

У статті розглядаються актуальні проблеми громадянськості виховання молоді з особливими потребами, їхня соціальна реабілітація та інтеграція в сучасному суспільстві, формування у студентів з особливими потребами громадянської позиції.

Ключові слова: *молодь з особливими потребами, громадянське виховання, формування громадянської позиції, тенденція розвитку відносин людей з особливими потребами і держави, соціальна реабілітація.*

Наразі питання формування громадянської позиції молодих людей з особливими потребами, їхня соціальна реабілітація та інтеграція в сучасне суспільство є актуальним практично у всіх країнах світу. В Україні забезпечення прав та свобод даної категорії людей зафіксовано у державному Законі «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21 березня 1991 р. Згідно з ним інваліди в нашій країні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, громадських та особистісних прав і свобод, що закріплено Конституцією України та іншими законодавчими актами.

У нашій державі проблема розвитку громадянськості і патріотизму сьогодні набуває досить гострої актуальності, зокрема у справі формування громадянської позиції сучасного студентства. Сьогодні молодому поколінню з особливими потребами нелегко адекватно визначитися зі своїми соціально-громадянськими установками, відповідно широкого розповсюдження набуло явище соціальної пасивності.

Важливою умовою для успішної соціалізації і реабілітації людей з обмеженими можливостями, а також їхньої інтеграції у сучасне суспільство є розуміння й визнання громадянами України як стану таких людей, так й тих проблем, що виникають у них, а саме: порушення їхнього зв'язку з навколишнім світом, обмеження мобільності й спілкування з природою,

бідності контактів з однолітками й дорослими, недоступність ряду культурних цінностей, а іноді й відсутність елементарної освіти.

Великого значення набуває питання соціальної інтеграції, метою якої є створення «суспільства для всіх», у якому кожен індивід зі своїми правами, обов'язками і станом здоров'я відіграє активну роль. Життєдіяльність молодих людей з особливими потребами є однією з актуальних проблем сьогодення, тому вона має розглядатися у контексті розвитку демократичних процесів соціального партнерства і плюралізму, взаємодії державних і громадських організацій.

Проблеми громадянського виховання молоді в усі часи привертала увагу вчених. Про наявність різноманітних засобів і шляхів формування громадянської позиції говорять багато науковців: і соціологи, і філософи, і психологи, і педагоги. Різноманітні соціальні й політичні аспекти громадянського виховання молоді розглядалися Л.І. Аманбаєвою, І.Д. Бехом, А.В. Мудриком, Н.Д. Нікандровим, Г.Н. Філоновим, Є.О. Ямбургом та ін. Закономірності процесу формування громадянської свідомості як важливої складової загального розвитку особистості стали предметом вивчення багатьох педагогів і психологів (О.А. Дубасенюк, І.М. Ільїнський, І.С. Кон, І.С. Мар'єнко, В.І. Плахтеева, М.В. Пряжников, В.О. Сухомлинський, Г.І. Філонов). Форми організації процесу громадянського виховання наведені Н.І. Браташ, І.В. Корінною, П.В. Вербицькою, О.І. Мартинюк, Т.А. Мерцаловою, І.В. Молодцовою, Ю.М. Рудіним, М.В. Чельцовим, які прагнули розкрити суть і механізми формування громадянської позиції молоді. Особливості політичної соціалізації і формування соціально-психологічних установок молоді досліджувалися філософами і соціальними психологами (І.В. Білоконь, В.В. Москаленко, Т.П. Поснова). Питанням виховання студентів вузів, зокрема громадянському аспекту, присвячені роботи З.П. Красноока, Т.Н. Кухневич, М.В. Чельцова.

Разом з тим, ряд актуальних питань, присвячених формуванню громадянської позиції молоді, залишається нерозкритим. Відсутні комплексні дослідження, присвячені розкриттю особливостей розвитку громадянської позиції молоді в Україні на сучасному етапі, що характеризується пролонгованою політичною і економічною кризою. Недостатньо чітко розроблений зміст базових понять (громадянськість, громадянська спрямованість, громадянське виховання, громадянська компетентність, громадянська позиція). Відсутні дослідження, присвячені

особистісним детермінантам громадянської позиції молоді. В умовах, коли суспільство гостро потребує соціально активної студентської молоді, готової до адекватного громадянського самовизначення, вузи фактично ліквідували систему виховної роботи. Тому ми вважаємо доцільним розглянути цю проблему, враховуючи сучасні освітні тенденції, які дійсно впливають на формування громадянської позиції молоді з особливими потребам та їхньої соціальної реабілітації:

- повернути увагу до проблеми формування громадянської позиції молоді з особливими потребами;
- розкрити підходи до організації педагогічної діяльності у процесі формування громадянської позиції студентів з особливими потребами та їхньої соціальної реабілітації.

Освітня установа була і залишається основним соціальним інститутом, що забезпечує виховний процес і реальну інтеграцію різних суб'єктів виховання. В Україні навчання людей з інвалідністю регламентовано законами *«Про освіту»*, *«Про вищу освіту»*, які передбачають доступність для кожного громадянина усіх форм освітніх послуг, їхню безперервність і різноманітність, а також рівноправність умов для їхньої реалізації, гуманізм та демократизм загальнолюдських духовних цінностей.

Вища школа ставить перед собою завдання виховання особистості, здатної до самоосвіти і яка має громадянські якості. Слід зазначити, що якостей, які визначають рівень наближення особистості до ідеалу громадянина, багато, тому доцільно класифікувати їх у відповідності з трьома основними ознаками, такими як моральний, правовий та соціально-політичний.

До першого належать: громадянська самосвідомість, громадянський обов'язок, громадянська відповідальність. До другого – правова культура, дотримання законів держави, особиста свобода. До третьої – громадянська гідність, громадянська активність, політична культура, патріотизм і інтернаціоналізм.

Однією з важливих умов, необхідних для успішної соціалізації людей з особливими потребами, є отримання ними професійної освіти. Адже саме спеціальна освіта та сучасна професія допомагають отримати духовну та матеріальну незалежність, надають людям з особливими потребами життєвої стійкості, можливість виявити у себе громадянські якості, сформувані активну громадянську позицію, що дозволяє брати активну

участь у соціальному, економічному, громадянському і політичному житті суспільства.

Саме у сфері освіти має формуватися усвідомлення кожною людиною віри в те, що істинний смисл її життя – це якомога повніша самореалізація всіх її здібностей на користь людям.

Донбаський міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів, якій працює на базі Донбаського інституту техніки та менеджменту Міжнародного науково-технічного університету ім. академіка Ю. Бугая, ставить перед собою завдання виховання особистості, здатної до самоосвіти, яка може впливати на зміни в суспільстві, мислити критично і незалежно. Розвиток вмотивованості молодих спеціалістів до участі у суспільно-політичному житті нашого суспільства – одна з головних вимог часу і завдань вищої школи.

Формування активної громадянської позиції у молоді з особливими потребами у Донбаському міжрегіональному центрі професійної реабілітації інвалідів здійснюється на підставі вивчення спецкурсу "Громадянознавство", який увійшов як базова складова навчально-виховного процесу даного центру і став провідним напрямом у вихованні громадянина в процесі професійної підготовки.

Програма курсу розроблялася з урахуванням завдань, поставлених Державною Національною програмою «Освіта» (Україна ХХІ ст.), «Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ сторіччя» (2001р.), «Концепцією громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави», розробленою науково-творчим колективом під керівництвом академіка АПН України О.В. Сухомлинської, «Концепцією громадянської освіти в Україні», представленою ученими Інституту громадянської освіти Києво-Могилянської академії.

Громадянська позиція як складне системне утворення виникає в результаті інтеграції множинних зв'язків людини з суспільством і виступає як діалектична єдність її знань, мотивів і дій стосовно як суспільства в цілому, так і конкретної держави як виразника основних суспільних тенденцій. Тому при реалізації програми для людей з особливими потребами ми використовували поняття громадянська позиція як системне утворення, що відображає ступінь інтеграції відносин людини з суспільством, в якому вона проживає, на емоційному, раціональному і поведінковому рівнях.

Пропонована нижче програма цього спецкурсу складена з урахуванням тенденцій становлення громадянської позиції у молоді з особливими потребами. Її зміст передбачає розвиток і виховання молоді у кращих традиціях українського народу за допомогою аудиторних і позааудиторних занять, участь у семінарах, конкурсах, зустрічах, дискусіях, колоквиумах, святах, іграх орієнтована на виховання соціальних якостей особистості – громадянськості, поваги до закону, національних інтересів – патріотизму, почуття обов'язку, залучення до культурних цінностей і досягнень, розуміння суспільної значущості своєї професії, відповідальності за якість своєї праці.

У організаційному плані зміст курсу орієнтований на те, щоб кожна людина з особливими потребами мала можливість виявити себе як індивідуальність у колективній справі. Регулярна зміна форм проведення заходів, ролівої участі кожного індивіда в них, використання ефективних методик і технологій забезпечує формування громадянської спрямованості (система громадянських знань, ставлень до громадянських цінностей) і набуття громадянського досвіду (знання про громадянські цінності, життєдіяльність в умовах громадянського суспільства, звички громадянської поведінки). У творчих справах відбувається також становлення, розвиток і зміцнення колективу слухачів як своєрідної соціальної групи.

Програма «Громадянознавство» – це спроба в рамках професійної реабілітації зацікавити слухачів з особливими потребами темами громадянськості, патріотизму, історії культури Батьківщини, кращих традицій українського народу, допомогти в осмисленні життєвих цінностей, в набутті громадянського досвіду і усвідомленні сенсу того, що означає бути громадянином і мати активну громадянську позицію.

Створене інтегроване середовище з студентами ДІТМ МНТУ передбачає принцип рівних можливостей, особистісного підходу, орієнтацію на позитивні соціальні дії, формування позитивного образу громадянина, зацікавленого у вирішенні соціально-політичних і правових проблем життя суспільства.

У Донбаському міжрегіональному центрі професійної реабілітації інвалідів діють власні засоби масової інформації: газети «Берег надії», «Studenttimes», працює соціальна мережа «Invalend».

Особливістю формування активної громадянської позиції, духовно-інтелектуального розвитку та реабілітації в даному випадку є можливість

людям, з обмеженими можливостями вести нормальний спосіб життя, знаходити своє місце в суспільстві, а також у повній мірі виявляти можливості та розвивати свої здібності.

Виходячи з вищенаведеного, можна зробити висновок, що громадянське виховання молоді – це вимога часу; воно полягає у формуванні громадянськості як інтегрованої якості, яке дає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично та юридично дієздатною і захищеною у своїй державі. Виховання громадянськості – одна з умов підготовки покоління людей, здатних відродити суспільство і духовність нації, розвинути ідею державності, звернену до людини.

Вибір Україною свого шляху розвитку не може відбуватися поза контекстом глобальних світових тенденцій (глобалізації, інтеграції, розвитку ринкової економіки). Проте методологічні і теоретичні розробки не можуть будуватися суто умоглядно, вони мають спиратися на реальні тенденції, що існують у суспільстві. У цих умовах необхідним є проведення комплексних досліджень, для виявлення реальних суспільних процесів як на об'єктивному, так і на суб'єктивному рівнях.

Література

1. Красноок З. П. Подготовка к профессиональной деятельности как условие формирования гражданственности / З. П. Красноок // Управление качеством образования (регион, вуз, школа) : материалы X Всерос. науч.-практ. конф. (май 2006 г.). – Тверь, 2006. – С. 65-72 (Вып. 3; ч. 4).
2. Социальная работа с инвалидами: Настольная книга специалиста. Под. ред. Е.М. Холостовой. М.: Институт социальной работы, 2004. 210 с.
3. Социальная реабилитация детей и молодежи с ограниченными возможностями. Информационно-методический сборник. Одесса: ООЦССМ, 2001. 187с.

В статье рассматриваются актуальные проблемы гражданского воспитания молодежи с ограниченными возможностями, их социальная реабилитация и интеграция в современном обществе, формирования у студентов с ограниченными возможностями гражданской позиции.

Ключевые слова: *молодежь с ограниченными возможностями, гражданское воспитание, формирование гражданской позиции, тенденции развития отношений лиц с ограниченными возможностями и государства.*

Urgent civil education problems of physically challenged youth, their social rehabilitation and integration in a modern society, problems of forming students' civil stand are considered in article.

Keywords: *physically challenged youth, civil education, forming of civil stand, improvement trend of physically challenged persons relations with a state.*

Сігова А.Г. - доцент Донбаського інституту техніки та менеджменту Міжнародного науково-технічного університету ім. академіка Ю.Бугая, кандидат педагогічних наук

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Є.А. Зеленов

УДК 37.032:316.356.2

ПОНЯТТЯ ЩАСТЯ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ ЩАСЛИВОЇ ДИТИНИ В СІМ'Ї

О.П. Сурженко

Проведено аналіз поняття щастя з філософської та педагогічної точок зору, показано педагогічні засади виховання щасливої дитини, виявлено основні умови створення гармонійної атмосфери в німецькій сім'ї з метою виховання дитини щасливою.

Ключові слова: *щастя, щаслива людина, сім'я, щаслива дитина.*

Упродовж усієї історії розвитку цивілізації людство прагнуло щастя. Пошуку шляхів, що ведуть до щасливого життя, присвячено безліч праць німецьких філософів, психологів, антропологів.

При науковому і психологічному дослідженні щастя треба враховувати два основні теоретико-методологічні положення. Перше - щастя є суб'єктивною думкою окремої людини її сприйняття життя і переживань, які вона оцінює, виходячи з її власних, внутрішніх критеріїв і норм, що можуть абсолютно не співпадати із загальноприйнятими